

Магістр 2 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

**ВІДМІННОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ
МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМИ
ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ**

Анотація. Здійснено порівняльний аналіз національних та міжнародних стандартів, що регламентують питання обліку дебіторської заборгованості. Обґрунтовано доцільність переходу системи обліку дебіторської заборгованості до норм і вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Аннотация. Проведен сравнительный анализ национальных и международных стандартов, регламентирующих вопросы учета дебиторской задолженности. Обоснована целесообразность перехода системы учета дебиторской задолженности к нормам и требованиям Международных стандартов финансовой отчетности.

Annotation. The article includes a comparative analysis of national and international standards for the accounting for receivables. The suitability of the system of bill receivable's accounting conversion to the International Accountings Standards' norms is grounded.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, оцінка і визнання дебіторської заборгованості.

У процесі господарської діяльності у підприємств постійно виникає проблема у проведенні розрахунків із своїми контрагентами, бюджетом та податковими органами. На сьогодні одним з найбільш складних і суперечливих питань бухгалтерського обліку в Україні є облік дебіторської заборгованості, що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів, які є причиною і наслідком нестабільної фінансової ситуації підприємств у країні.

Сучасні умови господарювання вимагають вирішення цілого ряду проблем, однією з яких є гармонізація ведення обліку дебіторської заборгованості вітчизняними підприємствами з міжнародними стандартами та вимогами з метою вдосконалення системи обліку.

Також розвиток зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств, що супроводжується зростанням ролі міжнародної інтеграції у сфері економіки, висуває визначені вимоги до однаковості застосованих у різних країнах принципів бухгалтерського обліку, зокрема оцінки та визнання дебіторської заборгованості.

Дослідженням теоретико-методологічних та організаційних проблем обліку

заборгованості відповідно до національних та міжнародних стандартів займалися такі українські вчені, як: Бутинець Ф. Ф., Голов С. Ф., Костюченко В. М. [1], Сопко В. В., Кірейцев Г. Г., Нападівська Л. В. та ін.

Метою дослідження є проведення порівняльного аналізу щодо обліку дебіторської заборгованості в системі національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку щодо виявлення відмінностей.

Згідно з Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [2], національні стандарти бухгалтерського обліку не повинні суперечити міжнародним, але, незважаючи на це, існують певні відмінності. У вітчизняній практиці дебіторську заборгованість ототожнюють із правом на повернення боргу, а в зарубіжній – з претензією на активи підприємства-покупця.

У МСБО, на відміну від П(С)БО, визнання та оцінка дебіторської заборгованості прямо не визначені. Міжнародні стандарти представляють лише загальні рекомендації щодо розкриття відповідної інформації у фінансових звітах.

У сучасній економічній практиці методологічні основи відображення у вітчизняному бухгалтерському обліку і звітності дебіторської заборгованості наведені в П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" (далі – П(С)БО 10), а також П(С)БО 13 "Фінансові інструменти" (далі – П(С)БО 13).

Варто зауважити, що не існує окремого міжнародного стандарту, який регламентує питання відображення в обліку дебіторської заборгованості. Облік дебіторської заборгованості здійснюється відповідно до МСФЗ 7 "Фінансові інструменти: розкриття інформації", МСФЗ 9 "Фінансові інструменти", МСБО 32 "Фінансові інструменти: подання" та МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка", тобто дебіторська заборгованість відноситься у міжнародній практиці до фінансових активів.

У вітчизняній практиці визначення дебіторської заборгованості наведено в П(С)БО 10 [3], згідно з яким дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

При цьому у названих міжнародних стандартах не дається чіткого визначення поняття дебіторської заборгованості. Згідно з п.9 МСБО 39 "позики та дебіторська заборгованість – це непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку" [4]. Таке тлумачення поняття дебіторської заборгованості є ширшим порівняно з тлумаченнями, наведеними у національних стандартах.

Дискусійні моменти можуть виникнути в ході оцінки і визнання дебіторської заборгованості. У таблиці відображено відмінності в підходах до оцінки, визнання і розкриття інформації про дебіторську заборгованість в бухгалтерській звітності відповідно до національних та міжнародних стандартів.

При порівнянні вітчизняної та міжнародної системи обліку можна зробити такі висновки:

характерним для України є існування чітких норм ведення бухгалтерського обліку, які суворо регламентовані, недотримання яких зумовлює різні типи відповідальності (адміністративну, кримінальну тощо). А в міжнародній системі обліку, навпаки, зазначаються лише базові фундаментальні концепції ведення фінансового обліку, тому компанії, що ведуть бухгалтерський облік за міжнародними стандартами, мають право самостійно обирати форми фінансової звітності, методи відображення в них інформації про певні об'єкти обліку, а також при встановленні відповідного рівня суттєвості, відображати у звітності лише всі суттєві дані бухгалтерського обліку [1]. Виявлені відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні.

Відмінності в організації обліку між національними та міжнародними стандартами [5]

Порівняльна ознака	П(С)БО 10	П(С)БО 13	МСБО
Визнання дебіторської заборгованості	Визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума	Безумовні права вимоги визнаються фінансовими активами, якщо за умовами контракту підприємство має право на отримання грошових коштів	Підприємству слід визнавати дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає стороною контрактних зобов'язань і внаслідок цього має юридичне право отримувати грошові або інші цінності
Первісна оцінка дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги	Поточну дебіторську заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнають активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюють за первісною вартістю	Фінансові інструменти первісно оцінюють та відображують за їх фактичною собівартістю, яка складається із справедливої вартості активів, наданих або отриманих в обмін на відповідний фінансовий інструмент	Під час первісного визнання фінансового активу слід оцінювати його за собівартістю, яка є справедливою вартістю компенсації, наданої або отриманої за них
Оцінка дебіторської заборгованості на дату балансу	Поточну дебіторську заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу),	Балансову вартість фінансових активів, щодо яких не застосовується оцінка за справедливою вартістю, переглядають щодо можливого зменшення ко-	Після первісного визнання дебіторську заборгованість визнають за амортизованою собівартістю із застосуванням методу визначення за ефективною

	включають до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю	рисності на кожну дату балансу на основі аналізу очікуваних грошових потоків	ставкою відсотка
Розрахунок величини резерву сумнівних боргів	Величину резерву сумнівних боргів визначають за одним із методів: застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; застосування коефіцієнта сумнівності	Не передбачено	Не передбачено
Відображення у фінансовій звітності	У складі оборотних активів з класифікацією на короткострокову (платежі, за якою очікуються протягом 12 місяців після звітної дати)	У складі оборотних активів з класифікацією на довгострокову (платежі, за якою очікуються більш ніж через 12 місяців після звітної дати)	У складі поточних активів з класифікацією на короткострокову і довгострокову

Проблема розбіжностей відображення дебіторської заборгованості може бути вирішена лише на законодавчому рівні шляхом розробки механізму адаптації міжнародного досвіду, що дозволить вдосконалити облікову інформацію з метою підвищення її достовірності та суттєвості для прийняття на її основі управлінських рішень.

Порівняння П(С)БО і МСФЗ дає можливість зробити такі висновки: в системі МСФЗ визнання, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості прямо не визначені; у МСФЗ представлені лише загальні рекомендації з розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансових звітах; у міжнародних стандартах дебіторська заборгованість визнається як фінансовий актив, що є контрактним правом отримувати грошові кошти, або інший фінансовий актив від іншого підприємства. Орієнтуючись на міжнародну інтеграцію, Україні слід удосконалити систему обліку дебіторської заборгованості на основі норм міжнародних стандартів.

Наук. керівн. Пасенко Н. С.

Література: 1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами : практ. посібн. / Голов С. Ф., Костюченко В. М. – К.: Лібра, 2008. – 880 с. 2.

Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. 4. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>. 5. Белокоз О. Відмінності між вітчизняними та міжнародними підходами до оцінки дебіторської заборгованості торговельних підприємств / О. Белокоз // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3(28). – С.197–201.